

DET ANDRA SKÅNE

Emma Eriksson Olssons senaste diktsamling *Och andra övergivna platser* fortsätter på debutens inslagna väg genom att vidare utforska den skånska landsbygdens sargade självbild, långt bort från semesterparadisens ekobodar. Fredrik Ekelund/Marisol M ser i henne en arvinge i rakt nedstigande led till de stora sydsvenska pastoraldiktarna.

[Lyssna till recensionen? Klicka på pilen!]

Skåne går att se som ett djupt kvinnligt landskap med sina böljande, vackra länder, ett landskap som också lockat många att dikta om det. Då företrädesvis om de centrala, östra och sydöstra delarna eftersom det mjuka landskapet är som mest framträdande där. Städer som Malmö, Landskrona och Helsingborg har inte lockat till diktning av samma art.

En av de första att besjunga det skånska landskapet var Ola Hansson:

**Nu mörknar i oktobernatten
den dunkelgråa regndis,
som fyker över slätten.
Nu suddas allting ut,
som skumt avtecknade sig därinne:
byarnas dungar, jordvallarnas stubbiga pilar, –
suddas ut och glider ut
i samma stora svarta mörker,
vari ljusen blänka
och regnvinden sjunger
sin monotona,
svårmodiga visa.**

(ur *Dikter på vers och prosa*, 1901)

Här naglas det djupt skånska fast med nyckelord som ”fyker” och ”stubbiga pilar”. Hos Ola Hansson flyter landskap och psyke ihop och en som kan sägas stå på Hönsingediktarens axlar är den något yngre Vilhelm Ekelund, vars ursprungliga, poetiska landskap låg något längre norrut, kring Ringsjön – hans ”Arkadien” – en Ekelund som tidigt, han också, förhåxades av det skånska landskapet:

Ringsjö-vår

**Nu blåser ljumma vindar,
i långa blida dagar
i ljus sig rymden klär.
Det gror i strandens hagar,
där redan bok och lindar
fått rodnad fin och skär.**

(ur *Melodier i skymning*, 1902)

Går man vidare upp för tidstrappan bland kända, skånska poeter hittar man Hjalmar Gullberg på nästa generationsvåning. Han växte upp i Malmö som fosterbarn och som poet hade han ofta blicken riktad mot det grekiska och kristna kulturarvet men även hos honom går det skånska landskapet att skönja, om än långt mer sällan än hos föregångarna:

Midsommar, Bökebergsslätt

**Till den bländande vita randen
mot väggen av junis grönska
(när sångkören tystnat, mot kvälldags)
kom ett rådjur och åt jasminer.**

(ur *Ögon, läppar*, 1959)

Gemensamt för dessa tre giganter inom den skånska poesin är en frånvaro av det sociala, det som vi också kan använda ord som ”samhälle” och ”mänsklig vardag” för att försöka komma åt. En poet som bryter med detta symbolistiska och romantiska förhållningssätt till landskapet är Jacques Werup. Det älskade, skånska landskapet finns kvar men nu är det befolkat av människor från vår egen tid:

Söndag på slätten

**Bilarna försvinner i diset
likt ett begravningsståg.
I dimljusets matta käglor
flaxar vilsekomna måsar
över den svarta jorden.
Kvar av lövskogens eld
i fjärran blott askan.
De unga familjerna
förstenade vid borden**

**på Esso Motor Hotel,
som på ett gulnat foto,
finklädsla och dödstysta
framför torra hamburgers
/.../**

(ur 48 dikter från *Österlen*, 1980)

Det är en dikt som kontrasterar skarpt mot de tre ovan apostroferade skånska diktarnas poetik, Hansson, Ekelund och Gullbergs, i sin vilja att lyfta fram det samhälleliga men samtidigt en dikt som vore omöjlig utan föregångarnas litterära utforskande av det skånska landskapet. Av "platsen", för att tala med lärdomsgiganten, tillika skåningen, Göran Printz-Påhlson (GPP) som så förtjänstfullt analyserat "platsens poesi" i sin *När jag var prins utav Arkadien*. Påhlson är kanske mest känd som en poesins teoretiker och essäist men var också en fin poet med stark förankring i, och kärlek till, det skånska:

Gläd dig, du skåning

1

**Instrumenten är alltid viktigast.
Det finns många sådana, liksom på din barndoms
karta som nu har vita eller avskavna fläckar:
Måkläppen är en, en annan Åhus, och en reva
sträcker sig över södra Österlen ända till Lövestad.
Ett tätt järnvägsnät men nästan inga vägar.**

En annan klart yngre men också lärd poet som – kanske mer än någon annan skånsk poet – utforskat det skånska landskapet är grekiskåningen Michael Economou, inte minst i den vackra dikt/fotoboken *Utkast till en tröst för landskapet*, från 2001, som är gjord tillsammans med fotografen Matz Jörgensen:

**Rader för en krossad
hembygdsdröm**

(Trollehall, Örkelljunga)

**Ensam vandrar guiden hit. Kommande
dagar tvekar, men de finns här: turister
vill alltid se mer än de kan höra. Vägen
rör sig baklänges mot de riktiga årtalen.**

**Snapphanar! Skogen slår ihop sin grönska:
historien undervisar inte hur som helst.
Juli gör sig av med lugn, tysta sjön
ror bort från bryggor och sommarhus.**

Dalbypoeten Economou är lika omöjlig han utan Werups inflytande som, inbillar jag mig, en annan Dalbypoet: Emma Eriksson Olsson. Hon debuterade som poet 2020 med *Stängningsdags i mindre tätort*. Hos henne är det skånska landskapet också påtagligt närvarande men här finns även ett tydligt, socialt perspektiv med en återhållen vrede och ett proletärt anslag som saknas helt hos de tidigare nämnda poeterna. Eriksson Olsson befinner sig i samma byar, samma landskap men ser helt andra saker och med ömsint, vacker hand tecknar hon fram olika livsöden, ensamma kvinnor på inglasade balkonger i små skånska byar på slätten, till exempel, inte sällan de människor som länge bespottats som "white trash" och som – ja, vem vet exakt? – nu kanske lagt sin röst på SD. Eriksson Olssons poesi får mig att associera till Lina Arvidssons underfundiga *Vänligen bygg inga berg*, ett stycke modern arbetarlyrik, skriven som den är av en kassörska på ICA Malmborgs på Erikslust i Malmö. Hos båda finns det tydliga klassperspektivet, ja hos Eriksson Olsson är det direkt uttalat till och med:

**Kom! vi kör varv på varv
genom den mörka byn!**

**crossbanan så löjligt naken i natten,
leran som stannar,
discot för tonårsfyllan**

**EPA-traktorer på tomma parkeringar,
varv på varv och samling på torg**

**skenet från gatlyktor
som en hinna av guld på allt vi ser**

klass är den hemort vi aldrig förlorar

**vi, som skulle varit hjältar
men nu står utan bevekelsegrunder
vår kropp utan punkter för beröring**

**stenen vi kastade när vi fick nog
landade i somaliernas hem
vår förlust ställs mot er hud nu**

**vi
skulle varit hjältar
för evigt och evigt**

I Eriksson Olssons första diktsamling står den skånska byn i centrum – *November i centrum, Konsum i regn* – och slätten och det andra Skåne som besjungits av så många andra har här en nedtonad roll men är samtidigt något man som läsare hela tiden känner av i bakgrunden som det landskap ur vilket den sorg och kärlek hon gestaltar föds och fötts i:

**Lägenheter som slukhål
med assjyssta killar
som inte förväntar sig något
för paket med cigg**

**varje gång en gnista går
smäller du**

**du bär dina historier
från vuxen till vuxen
våra ansikten som duvors
du äter bekymring till middag**

**inget väger upp
sociala kapital
med minuskonto
på bussen,
på bussen igen
genom skånska dystra landskap
ingen by kan hålla dig kvar
det finns inga famnar att fastna i
nästa tanke har redan fört dig vidare ...**

I sin nya diktsamling *Och andra övergivna platser* från i år är det sociala perspektivet lika tydligt som i den första även om den vrede som gick att skönja i *Stängningsdags...* är mer nedtonad här. I *Och andra övergivna platser* har platserna som man anar i hennes första diktsamling fått namn, vilket spär på det skånska perspektivet med dikttitlar/ortnamn som Sträntemölla, Rydsgård, Skillinge, Sövestad, Simrislund, Knäbäckshusen och – förstås – Dalby, till exempel. Och här öppnar vissa av ortnamnen – som Sträntemölla, ett ord som ju är poesi i sig – mot det som ofta lite föraktfullt avfärdas som ”bygdepoesi”. Framför allt om det är skånsk sådan eftersom det, dessvärre, på riksplanet, fortfarande finns kvar ett slags skepsis gentemot allt skånskt. Gustaf Frödings värmländska dikter skulle sannolikt aldrig avfärdas som ”bygdepoesi”, det fack där skånska diktare som Daniel Rydsjö och Theodor Tufvesson (mannen som lär ha myntat begreppet ”Österlen”) råkat hamnat i.

Här i sin andra diktsamling rör sig Eriksson Olsson mot mer klassisk poetisk mark – kärleken och naturen – som i just dikten ”Sträntemölla”:

**Ofta rörde vi oss nära vilda vatten
hela dagar föll
så hala ur vårt grepp**

**ormbunkar ramslök
dina sötaktiga andetag
alldeles nära min rygg**

termos vetebröd

**vattenfallets tunga då
men jag är helt tyst**

**knoppar skoskav
den första kärleken
vandringen
så nära sanningen
vi någonsin kom**

**om kvällarna klädde vi oss i korall
såg sol sakta tunnas ut i hagen**

Eller som när diktjaget rör sig på Vilhelm Ekelundsk mark i den sorgset vackra, förföriskt enkla "Höör":

**Dagen började ovanligt kallt
så vi sökte oss mot grönt
vi ställde oss i skog**

**stilla
nära dig
mycket längre
än vad som krävs
för skärpan till ett kort**

**det var samma vår
alla hade avsked att göra
isen bar långt in i april**

**sköra steg kring Ringsjöns vakar
varför svarade du inte
när jag ringde och behövde dig?**

Eriksson Olsson använder sig av små, rytmiskt musikaliska medel, hon kan hantverket, har ett gott handlag med metaforiken men det som, ytterst, tror jag, bidrar till att göra henne till en bra poet är att hon har en livserfarenhet att ösa ur. Och att hon lyckats filtrera denna erfarenhet litterärt. Hon har levt. Hon har sett. Och hon har medkänslan, humorn och blicken för de utsatta. Och det är med den blicken hon vidgar världen för oss andra när hon låter oss kliva in och besöka hennes vardagliga men ack så djupa värld, ett sårigt men vackert, djupt skånskt – "bygdens magi" för att tala med Göran Printz Pålson – och därför högst allmängiltigt universum:

Ravlunda

**Hur det luktar i köket på denna ödsliga gård
musbajs kaffesump sopor
kattmat (på burk)**

**mjök
bäst före någon gång**

skorpor kiss

intorkad sorg

**över södra hanöbukten
en stilla vind
i trädgården
krokusens andra blomning**

**i delar av fjällvärlden redan vinter
minnet har lagt något annat över fälten
kanske är det höst
honom kvittar det lika**

**Norra kvarken
Finska viken
Ålands hav**

**en geografins egna kroppskänedom
när sjörapporten är där**

**glömmer att han inte kan resa
och så reser han.**

Och andra övergivna platser
Emma Eriksson Olsson
Smockadoll Förlag, 2022

Bild: pressbild